

економічної політики України з метою мінімізації його негативного впливу на розвиток ринкових відносин, з іншого - підвищений конкурентний тиск на українських виробників у процесі посилення відкритості національної економіки та в умовах майже відсутності дійових інструментів економічної політики спричиняє неможливість розвитку конкурентоспроможних виробництв та згортання тих, що не зможуть конкурувати з іноземними виробниками.

Таким чином, формування стратегії економічного розвитку України відбувається в умовах її пристосування до тенденцій економічної глобалізації та відкритості економіки. Однак включення національної економіки до світо господарської системи відбувається досить стихійно та у відриві від національних інтересів.

Збільшення від'ємного сальдо, домінування в експорті товарів продукції з низьким вмістом доданої вартості, зростання залежності динаміки економічного розвитку від різких змін кон'юнктури світового ринку та запровадження в Україні моделі розвитку, базованої на випереджальному зростанні традиційних експортоорієнтованих галузей є наслідком неефективної стратегії держави у зовнішньоекономічній сфері.

Список використаної літератури

1. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія / Я.А. Жаліло. – К: НІСД, 2009. – 339 с.
2. Международные стратегии экономического развития: учеб. пособ. / Д.Т. Лукьяненко, Ю.В. Макогон, Ю.Н. Пахомов и др.; под общей редакцией Ю.В.Макогона. – Донецк: ДонНУ, 2006. – 337 с.
3. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. посібн. / Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський, І.В. Ліганенко та ін.. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 356 с.
4. www.niss.gov.ua
5. www.ntkstat.com.ua
6. www.ukrstat.gov.ua

N. V. Balabanova

THE INFLUENCE OF EXTERNAL FACTORS ON THE FORMATION OF ECONOMIC STRATEGY

In the article the peculiarities of the economic strategy of Ukraine under the influence of external factors, we consider the conditions and growth factors at different stages of development.

УДК 339.727.22:339.924(477)

О. І. Гапонюк

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ У РУХУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ РЕАЛІЇ

В роботі розглянуто сучасний стан іноземного інвестування в Україні, визначено структурні зрушення в обсяг залучених ПІІ, визначено пріоритетні напрями в інвестиційній співпраці України та країн Європейського Союзу.

Актуальність дослідження. Інвестиційний процес є необхідною умовою розвитку країни на макроекономічному рівні. Реальне інвестування стає основним складником інноваційного і стратегічного розвитку. Відомі американські дослідники з проблем інвестування у праці «Принципи інвестицій» зазначають, що здатність правильно прогнозувати макроекономічні процеси може відіграти дуже велику роль у

вдалому виборі об'єкта для інвестування. Але для отримання надприбутку правильно прогнозувати макроекономічні процеси недостатньо, необхідно це робити краще від конкурентів [2]. У зв'язку з цим інвестиційне рішення належить до найбільш важливих, результативних і відповідальних управлінських рішень.

Визначаючи особливості розвитку макроекономічних процесів в Україні, слід зупинитися на посиленні інноваційної спрямованості розвитку економіки, що передбачає активізацію інвестиційних процесів і відповідне фінансове середовище. У свою чергу, активізація інвестиційних процесів в Україні відбувається під впливом участі в міжнародних економічних зв'язках, міжнародної регіональної інтеграції.

Аналізуючи сучасний стан розвитку прямого іноземного інвестування в Україні, необхідно визначити особливості співпраці України з інтеграційними угрупованнями, які здійснюють особливий вплив на сучасну спрямованість національної економіки.

Проблемам активізації інвестиційних процесів в національній економіці присвячено праці багатьох вітчизняних науковців, як то: В.Геця, Б.Губського, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, А. Пересади, чимало досліджень приділяється питанням щодо визначення інтеграційного вектору України, таких фахівців, як: Б.Беласи, В. Новицького, Є.Савельєва, Ю.Макогона, А.Філіпенка.

У той же час, питання щодо актуальності підвищення якості участі України у руху прямих іноземних інвестицій під впливом сучасних процесів регіоналізації залишається відкритим та потребує більш вибіркового підходу.

Основні результати дослідження. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, на 1 січня 2010 р. склав 40026,8 млн. дол., що на 12,0 % більше обсягів інвестицій на початок 2009 року (35616,4 млн. дол.). У розрахунку на одну особу обсяг прямих іноземних інвестицій становить 873 доларам та є найбільшим за роки спостереження річним показником, так у порівнянні з попереднім роком цей показник зріс на 13% (2009р. - 775,3 дол.). Зростання обсягу інвестицій по роках наведено на рис.1.

Використання прямих іноземних інвестицій повинне сприяти забезпеченню потреб української економіки у необхідній сировині та продукції, а головне – стимулювати розвиток економічно ефективних і конкурентноспроможних експортерів, що дало б змогу країні увійти в систему міжнародного поділу праці.

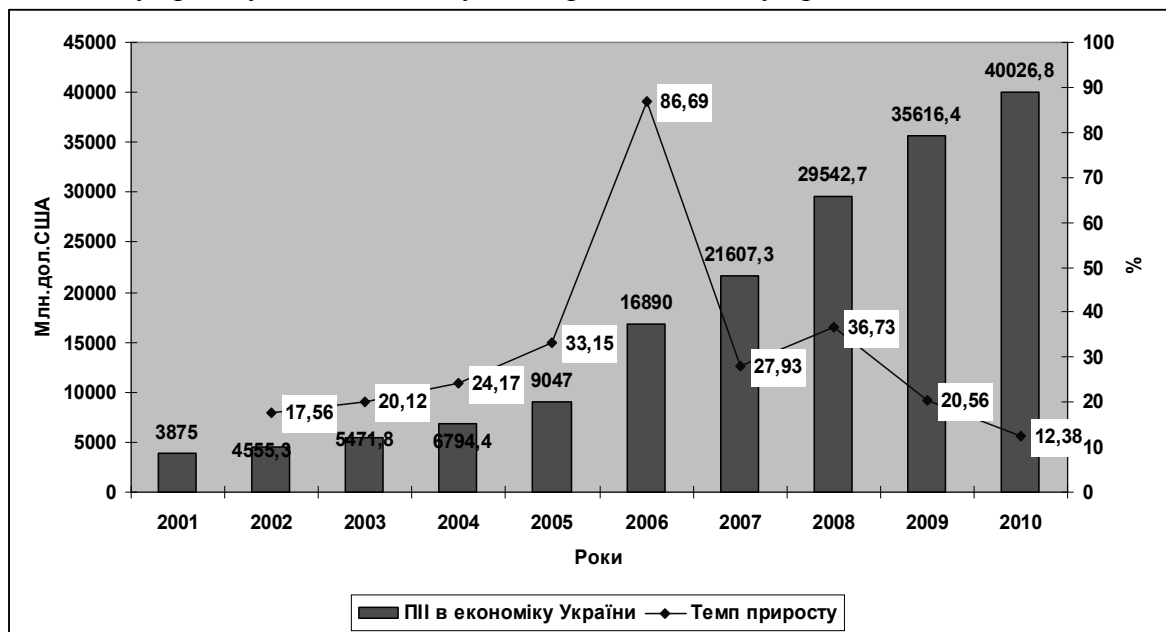

Рис. 1. Розподіл надходжень прямих іноземних інвестицій по рокам (початок року), млн. дол. США [7]

Як бачимо, сучасна динаміка іноземного інвестування в економіку України є досить високою, але економічне зростання є недостатнім.

У цілому, розвиток іноземного інвестування в Україні характеризується позитивною динамікою, але досить нестабільною, що обумовлено нерозвиненістю державної політики залучення іноземних інвестицій (див. табл. 1).

Чистий приріст ПІІ в Україні склав за 2009 рік 4410,4 млн. дол. США і збільшився порівняно з 2000 роком у 7,4 рази, але цей показник є найнижчим за останні п'ять років.

Таблиця 1

Чистий приріст ПІІ в Україні за 2000-2009 рр. (млн. дол. США)

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Чистий приріст ПІІ	593,2	680,3	916,6	1322,6	2252,6	7843,1	4717,3	7935,4	6073,7	4410,4
Темп зростання, %	-	114,7	134,7	144,3	170,3	348,2	60,1	168,2	76,5	72,6

Темп зростання інвестицій з 2000 року по 2009 рік є досить неоднозначним, має ризькі коливання, що відображається на темпах зростання, який значно знизився у порівнянні з 2005 роком. Зазначена тенденція ще раз підтверджує досить нестабільний інвестиційний клімат економіки України.

Кількість країн світу, які інвестують економіку України, на 1 січня 1996 року становила 94 країни, на початок 2010 року – 125. Найбільші обсяги прямих інвестицій надійшли від нерезидентів із 10 країн: Кіпру, Німеччини, Нідерландів, Російської Федерації, Австрії, Сполученого Королівства, Франції, США, Віргінських Островів, Британських та Швеції, яким належить понад 81% загального обсягу прямих інвестицій в економіці України. Порівняно з 1996 роком із десятки найбільших країн-інвесторів України вибули Швейцарія, Ірландія, Бельгія та Польща, поступившись Швеції, Віргінським Островам, Британським, Австрії та Франції.

Динаміка зростання надходження інвестицій в економіку України з основних країн – інвесторів наведено у таблиці 2.

Як бачимо з даних таблиці 2, основними інвесторами української економіки залишаються: США, Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Великобританія та Росія, так само спостерігається тенденція до зростання обсягів залучених ПІІ по усім країнам.

Але найбільшими інвесторами в економіку України залишаються країни Європейського союзу. Обсяг прямих інвестицій в економіку України з країн ЄС на 01.01.2010р. становив 31,3 млрд. дол. США, що складає 78,3% загального обсягу інвестицій в Україну (на 01.01.2009 – 28,1 млрд. дол. (79%), на 01.01.2008 – 22,9 млрд. дол. (77,6%)).

Головними країнами-інвесторами, на які припадає понад 78,3% загального обсягу інвестицій з ЄС є Кіпр - (27,4% загального обсягу інвестицій з країн ЄС), Німеччина – (21,1%), Нідерланди – (12,8%), Австрія – (8,3%), Сполучене Королівство – (7,6%).

Слід зазначити, що кожного року відбуваються зміни в обсягах залучених ПІІ від кожної країни-донора. Задля визначення наявності зазначеної тенденції за допомогою коефіцієнта Гатьєва було здійснено розрахунок інтенсивності структурних змін ПІІ за 2001-2009 роки. За результатами розрахунків, коефіцієнт Гатьєва склав 0,5230, таким чином спостерігаються значні структурні зміни в географічній структурі залучаємих ПІІ. Це обумовлено цільовою спрямованістю об'єктів інвестуємих коштів.

Таблиця 2

Розподіл надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну по країнах
(на початок року) [7]

	Обсяг прямих інвестицій (млн. дол. США)								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Усього	4555,3	5339,0	6657,6	8353,9	16375,2	21186,0	29542,7	35616,4	40026,8
Кіпр	493,0	672,1	901,9	1101,4	1635,9	3187,5	5946,4	7646,2	8593,2
Німеччина	250,5	317,7	451,6	653,7	5503,7	5578,1	5918,3	6393,0	6613,0
Нідерланди	374,1	396,3	459,9	637,2	919,5	1533,8	2508,8	3197,4	4002,0
Австрія	144,4	214,3	252,4	361,1	1439,5	1633,8	2067,4	2443,8	2604,1
Сполучене Королівство	414,2	534,0	701,2	955,4	1174,8	1563,4	1975,5	2249,8	2375,9
Російська Федерація	315,5	323,2	388,6	720,8	835,8	1002,1	1462,4	1847,2	2674,6
США	777,5	890,6	1060,2	1190,6	1387,4	1396,8	1430,0	1464,6	1387,1
Франція	24,2	40,1	59,2	79,0	87,9	830,3	1044,8	1231,2	1640,1
Віргінські острови (Британські)	275,2	346,1	367,5	582,2	736,5	806,2	1066,7	1294,0	1371,0
Швеція	89,2	90,4	103,1	120,3	134,1	137,3	986,7	1262,8	1272,3
Польща	69,3	98,1	152,7	194,7	225,5	394,6	672,1	690,1	864,9
Швейцарія	224,0	272,2	321,6	442,3	456,4	566,5	648,0	718,0	805,5
Угорщина	58,3	79,8	128,7	177,3	191,0	370,9	411,2	595,4	675,1
Усього по країнам	3509,4	4274,9	5348,6	7216,0	14728,0	19001,3	26138,3	31033,5	34878,8
% від загального обсягу	77,0	80,1	80,3	86,4	89,9	89,7	88,5	87,1	87,1
Інші країни	1045,9	1064,1	1309,0	1137,9	1647,2	2184,7	3404,4	4582,9	5148,0
% від загального обсягу	23,0	19,9	19,7	13,6	10,1	10,3	11,5	12,9	12,9

Так, станом на 1 січні 2010 року, більшість їх зосереджена на підприємствах промисловості (23% загального обсягу прямих інвестицій в Україні), зокрема переробної (19%). Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, хімічну та нафтохімічну промисловість, а також машинобудування. Слід зазначити, що в структурі залучених ПІІ, відповідно до виду економічної діяльності, також за останні 8 років відбулися структурні зрушення.

Також, як і у випадку з географічною спрямованістю, розрахований коефіцієнт Гатьєва відображає значні структурні зрушення у потоках ПІІ за видами економічної діяльності, він складає – 0,56. Таким чином, збільшення припливу іноземного капіталу, суттєво змінило галузеву структуру інвестування за останні роки. Вона стала більш диверсифікована, ніж у минулі роки. На вісім видів економічної діяльності припадає майже половина всіх ПІІ. 2009 рік характеризується активізацією діяльності інвесторів в таких галузях, як будівництво (2212,9 млн. дол. США). Слід відзначити, що лідером за обсягом залучених ПІІ в економіку України у 2009 році стала переробна промисловість – 7740,8 млн. дол. США (19,3 %).

У 2009 році за даними підприємств, внесення значних інвестицій до підприємств металургії та оброблення металу, а також машинобудівельних підприємств, дозволило зосередити у зазначених галузях 2606,8 млн. дол. (1401,2 та 1205,6 – відповідно), значні обсяги інвестицій зосереджено на підприємствах оптової торгівлі та посередництва в торгівлі (3446,4 млн. дол.), що обумовлено відсутністю великих початкових внесків та дає швидку віддачу капіталу. Особливий інтерес спостерігається у інвесторів в рамках хімічної та нафтохімічної промисловості – 1205,6 млн. дол. США. Сталою є зацікавленість інвесторів до організацій, що здійснюють фінансову діяльність, до яких внесено нерезидентами 8968,4 млн. дол., операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам – 4065,0 млн. дол., харчової промисловості – 1837,2 млн. дол. США, підприємств транспорту і зв'язку – 1506,3 млн. дол.

Таким чином, галузева структура іноземних інвестицій формується переважно за рахунок фінансових послуг, харчової промисловості, торгівлі, надання різноманітних консультаційних послуг та послуг по операціям з нерухомим майном.

Аналізуючи сфери інтересів за найбільшими інвесторами, слід окреслити наступні особливості: так інвестори Кіпру найбільші обсяги фінансових ресурсів спрямовують у промисловість – 2086,1 млн. дол. США (24,3%), фінансову діяльність – 1823,3 млн. дол. США (21,2%), операції з нерухомим майном, оренду – 1648,7 млн. дол. США (19,2%); інвестори Німеччини: переробна промисловість – 1139,8 млн. дол. США (17,2%), фінансова діяльність – 279,9 (4,2%); інвестори Нідерландів: переробна промисловість – 1409,2 млн. дол. США (35,2%), будівництво – 940,1 (23,5%), фінансова діяльність – 567,1 млн. дол. США (14,2%); інвестори Російської Федерації: фінансова діяльність – 1433 млн. дол. США (53,6%), будівництво – 179,2 млн. дол. (6,7%); інвестори Австрії: фінансова діяльність – 1007, 1 млн. дол. США (38,7%), промисловість – 278,3 млн. дол. США (10,7%); інвестори Сполученого Королівства: промисловість – 643,7 млн. дол. США (27,1%), операції з нерухомим майном, оренда – 526,2 млн. дол. США (22,1%), торгівля – 408,9 млн. дол. США (17,2%), фінансова діяльність – 294,1 млн. дол. США (12,4%); інвестори Франції: фінансова діяльність – 1138,1 млн. дол. США (69,4%); інвестори США: промисловість – 537,5 млн. дол. США (38,6%), торгівля – 272,9 млн. дол. США (19,7%); інвестори Польщі: фінансова діяльність – 470,0 млн. дол. США (54,3%), промисловість – 470 млн. дол. США (25,9%).

Таким чином, найбільший обсяг залучених ПІІ спрямовано у фінансову діяльність, переробну промисловість та торгівельну діяльність, тобто про більш довгострокові інвестиційні проекти питання поки ще не ведеться.

Відповідно до проведеного дослідження, слід зазначити, що формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з Європейським Союзом посідає значне місце у зовнішній стратегії України.

Насьогодні, ЄС є найбільшим іноземним інвестором в Україні, який інвестує більше, ніж США та Росія разом. На рисунку 2 наведено динаміка надходжень ПІІ в Україну з країн Європейського Союзу.

Як зазначено на рисунку 2, в останні роки спостерігається тенденція до зростання ПІІ саме із країн Європейського Союзу.

Так, за останні 9 років частка прямих іноземних інвестицій із країн ЄС зростає майже у 8 разів. Таким чином, відбувається посилення зв'язків між Україною та країнами Європейського Союзу [7].

Виходячи з вище наведених даних, можна зробити висновок, що Україна є доволі привабливою країною для ЄС в плані інвестування і як торгівельний партнер, але для подальшого розвитку взаємовідносин України та ЄС необхідне своєчасне вирішення питань стосовно перспективи приєднання України до європейських програм інтеграційного характеру.

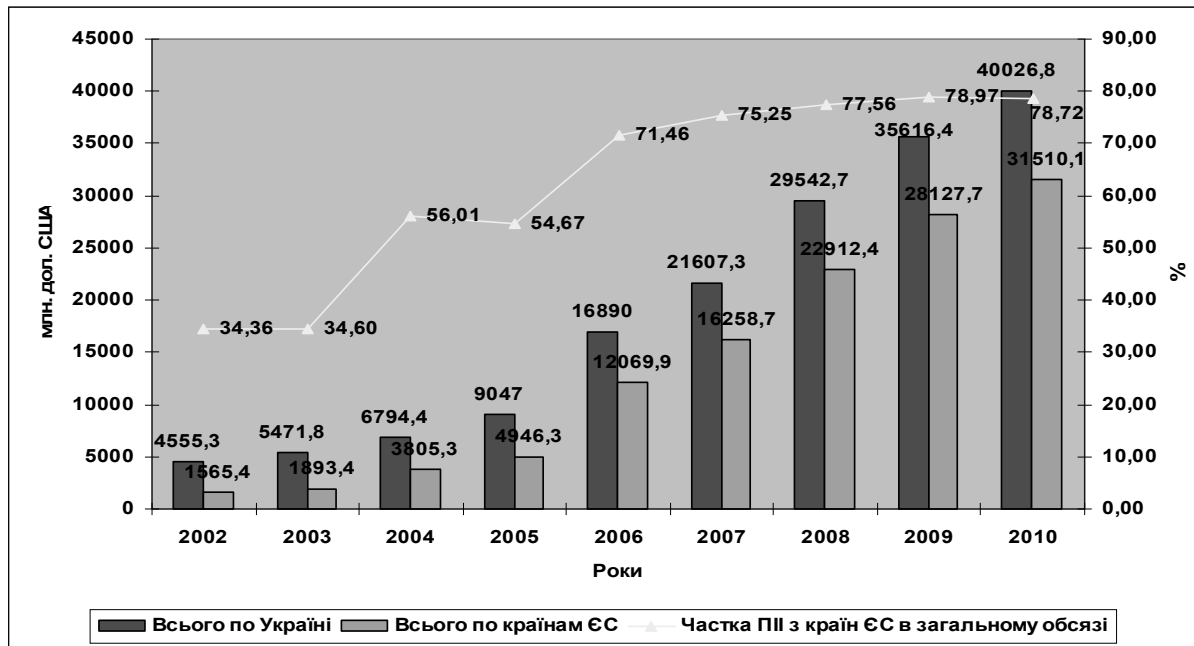

Рис. 2. Динаміка надходжень ПІІ в економіку України з країн Європейського Союзу, млн. дол. США, % (початок року)

Висновки. Історично склалося так, що Україна значною мірою орієнтована на співробітництво з європейськими країнами. Якщо з державами Західної Європи, що є членами ЄС, Україна розвивалася в різних економіко-правових напрямках, то з такими країнами, як Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина Україна традиційно має партнерські відносини, особливо в рамках прикордонного регіонального співробітництва.

Від подальшої інтеграції до системи світового господарського простору Україна отримає значну кількість позитивних наслідків: великий ринок збуту продукції, оновлення технологічного потенціалу, досвід і набуття практичних умінь конкурувати з виробниками інших країн, розвиток потенціалу України як транзитної держави, відповідні правила і стандарти вироблення і реалізації економічної політики, поведінки первинних економічних агентів, доступ до фінансового ринку, на якому можливо мобілізувати кошти, необхідні для здійснення макроекономічної політики.

Список використаної літератури

7. Баласса Б. Экономическая интеграция: пер. с англ. / Б. Баласса // Экономическая теория / под ред. Дж. Итуэлла [и др.]. – М.: ИНФРА – М, 2004. – С. 220-232.
8. Боди Зви. Принципы инвестиций: пер. с англ / Зви Боди, Алекс Кейн, Алан Маркус. – 4-е издание. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 984 с.
9. Губський Б.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: [навч. посіб.] / Б.В. Губський, Д.Г. Лук'яненко, О.М. Мозковий. – К.: КНЕУ, 2003. – 388 с.
10. Крупка І.М. Фінансовий ринок України та міжнародні фінансові потоки / І.М. Крупка // Фінанси України. – 2009. – №12. – С. 104-116.
11. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
12. Макогон Ю.В. Устойчивое развитие экономики Украины в аспекте сотрудничества с ВТО и ЕС / Ю.В. Макогон // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов. – Донецк: ДонНУ, 2008. – С. 4-15.
13. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Пересада А.Л. Фінансові інвестиції: підруч. / А.А. Пересада, Ю.М. Коваленко. – К. : КНЕУ, 2006. – 728 с.
15. Стрежнева М. Условія партнёрства с Европейским Союзом / М. Стрежнева // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. - №6. – С. 17-28.

О. І. Гапонук

PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN PARTICIPATION IN FOREIGN DIRECT INVESTMENT PROCESS: CURRENT INTEGRATION REALITIES

The present article considers the current state of foreign investments in Ukraine, points out structural changes in the amount of foreign investments and sets the priorities in the cooperation in this field between Ukraine and countries of the European Union.

УДК 339.5.053(477)

Ю. В. Макогон

ТОРГОВЫЙ БАЛАНС УКРАИНЫ: ВЫХОД ИЗ КРИЗИСА

В статті досліджено шляхи виходу із кризи на основі аналізу торговельного балансу України.

В августе 2010 г. отрицательное сальдо внешней торговли Украины впервые с 2008 года превысило \$1 млрд. А по итогам июля-августа «внешнеторговый минус» достиг внушительных размеров \$1,95 млрд. Для сравнения - за все первое полугодие 2010 года суммарное превышение импорта над экспортом составило лишь \$2,1 млрд. То есть за два последних летних месяца импорт превысил экспорт почти на столько же, на сколько за первые полгода [8].

Оживление мирового спроса на металл и химию дало шанс отечественным экспортерам выровнять внешнеторговый баланс страны. В мае 2010 года был наименьший разрыв между экспортом и импортом - 244 миллиона долларов, который вдвое меньше, чем в апреле. Способствовали этому несколько факторов.

- Во-первых, в мире увеличивались инвестиции в строительство, как следствие, возрастал спрос на металл.

- Во-вторых, в этот период химические предприятия стали продавать азотные удобрения, которые пока более дешевле, чем европейские и американские аналоги.

- В-третьих, экспорту способствовала девальвация гривны, которая во время кризиса подешевела относительно доллара на 52,5%.

В страны СНГ, в основном за счет России, экспорт в первом полугодии возрос в 1,4 раза, а в ЕС - на 42%. Стремительно закрепляется Украина на американских рынках - экспорт увеличился в 1,3 раза.

Завоевать же азиатские рынки не удалось: экспорт повысился лишь на 14%. Однако на этих территориях Украина имеет несколько локальных побед, преимущественно в странах Ближнего востока и Юго-восточной Азии. Так, в Бахрейн экспорт вырос в 24 раза, Индонезию - в 2,4 раза, Камбоджу - в 25,5 раза, Малайзию - в 4,8 раза, Кувейт - 2 раза, Оман - 2 раза, Палестину - в 3,6 раза, Сингапур - в 2,3 раза, Тайвань - в 10 раз. Следует прибавить, что с Азией Украина пока имеет положительный баланс, хотя разница между экспортом и импортом стремительно сокращается.

Экспорт возрастал преимущественно за счет сырьевых и полусырьевых товаров. Например, доля в экспорте черных металлов выросла с 26,6% до 30,7%, руд - с 3,1% до 4,8%. Из товаров с высокой добавленной стоимостью вырос экспорт локомотивов и